بررسی رضایتمندی کارآموزان و کارورزان بالینی رشته پزشکی از آموزش بخشها، اورژانس، مراکز سرپایی داخل بیمارستان و مراکز سرپایی درون جامعه دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

دکتر سید علی اکبر مرتضوی, اصغر رزم آرا

چکیده مقاله

مقدمه. به منظور شناخت وضعیت آموزشی در واحدهای مختلف و نیل به ارتقاء کیفیت آموزشی, بررسی نظرات فراگیران اهمیت ویژه ای دارد. این مطالعه به بررسی رضایتمندی کارآموزان و کارورزان پزشکی در جنبه های مختلف آموزشی، عملکرد اساتید، تجهیزات پزشکی، شیوه های آموزشی، تنوع و تعداد بیماران، فضای فیزیکی و امکانات رفاهی در جایگاه های آموزشی (بخشهای بستری، اورژانس، واحدهای سرپایی بیمارستان و واحدهای سرپایی درون جامعه) می پردازد.

روشها. ابزار جمع آوری اطلاعات در این مطالعه توصیفی، پرسشنامه ای با ۲۹ سؤالی بسته بود که توسط ۴۰۰ کارآموز و کارورز پزشکی در نیمه اول سال تحصیلی ۷۹-۷۸ تکمیل شد.

نتایج. یافته ها نشان می دهد که: بالاترین میزان رضایتمندی از آموزش سرپایی درون جامعه (مراکز بهداشتی-درمانی) از ابعاد عملکرد استاد، شیوه آموزشی، تعداد و تنوع بیماران بوده است در حالی که این واحدها از نظر تجهیزات پزشکی و امکانات رفاهی, پایین ترین میزان رضایتمندی را دارند. بخشهای بستری، از عملکرد استاد، شیوه آموزشی و تنوع بیماران کمترین میزان رضایتمندی را داشته ولی از نظر فضای فیزیکی و تجهیزات پزشکی و امکانات جنبی در حد متوسط بوده اند. واحدهای اورژانس از نظر تجهیزات پزشکی و فضای فیزیکی خوب و از نظر عملکرد استاد و شیوه آموزشی در حد متوسط بودند.

بحث. برای ارتقاء کیفیت آموزشی کارآموزان و کارورزان پزشکی دستورالعملهای وزارت متبوع، بررسی نظرات فراگیرندگان اهمیت ویژه دارد. با توجه به نتایج به دست آمده از مراکز سرپایی درون جامعه می توان در برنامه ریزیهای آموزشی، بر این آموزشها و افزایش سهم آن در آموزش بالینی تأکید داشت.

واژه های اصلی. آموزش پزشکی, برنامه های آموزشی, مرکز آموزشی.

مقدمه

نقش عمده ای که پزشکان عمومی بـه عنـوان یکـی ازرده هـای فعال تیم سلامتی در مواجهه و درمان بیماران سـرپایی برعهـده دارند بر کسی پوشیده نیست (۱)، تا آنجا که بر اساس بررسیها و تجربیات به دست آمده در سیستم بهداشتی درمـانی کـشور(۲)، در برنامه های آموزش پزشکی سهم آموزش سـرپایی بـه عنـوان موضوعی جدی مورد تأکید قرار گرفتـه و ۵۰ درصـد فعالیتهـای

این طرح با شماره ۷۸۲۱۲ در دفتر امور همانگی پژوهش ثبت شده و هزینه آن از محل اعتبارات معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اصفهان پرداخت گردیده است.

دکتر سید علی اکبر مرتضوی, گروه چشم پزشکی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اصفهان, اصفهان.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2024-05-14]

مربوط به کارآموزی ها و کارورزیهای بالینی به این امر اختصاص یافته است (۳).

در آموزش پزشکی سنتی دانشگاهها، عمده فعالیتهای بالینی دانشجویان, در بخشهای تخصصی بیمارستانی و با سهم کمتری در درمانگاههای تخصصی می باشد (۳). بدیهی است که این شیوه، دانشجوی پزشکی را با مشکلات بهداشتی درمانی رایج و فراگیر بیماران در جامعه آشنا نمی سازد زیرا مراجعه اکثریت بیماران به مراکز سرپایی درون جامعه است (۴) و تنها درصد کمی از بیماران به بیمارستانهای تخصصی مراجعه نموده و یا ارجاع می شوند (۲). از چندین سال قبل, آموزش های درون جامعه به صورت پراکنده و با جدیتی متفاوت در دانشگاهها اجرا گردیده و حضور کارآموزان و کارورزان در مراکز بهداشتی-درمانی, عرصه جدیدی را در آموزش پزشکی باز نموده است. اهداف کلی این دوره ها, آشنایی دانشجویان با محیط و شرایط (کار تیمی و ...) پس از فارغ التحصیلی خود و مواجهه با درصد زیادی از بیماران رایج سرپایی است.

بدون شک حضور فعال گروههای آموزشی در این واحدها و برخورد علمی در هنگام مواجهه با بیماران, موجب بهبود کیفیت در آموزش دانشجویان و همچنین ارائه خدمات خواهد شد. یکی از راههایی که میزان این تأثیر را بیان می کند, نظرسنجی از میزان رضایتمندی دانشجویان به عنوان خدمت گیرندگان اصلی در سیستم آموزشی است که از نتایج آن می توان برای بهینه سازی فرایند آموزشی در عرصه های مختلف استفاده کرد (۳). از طرف دیگر, این نوع برنامه ریزیهای آموزشی می تواند زمینه حضور بیشتر گروههای آموزشی و اساتید را در عرصه های آموزشی که سنخیت بیشتری با شرایط کاری مطلوب آینده دانشجو دارند, تقویت نماید. بنابراین, در این تحقیق بر آن شدیم تا میزان رضایتمندی کارآموزان و کارورزان پزشکی را در عرصه های مختلف آموزشی بررسی نماییم.

روشها

تحقیق حاضر یک مطالعه مقطعی (Cross sectional) است که جمعیت هدف آن دانشجویان سال پنجم پزشکی (دوره کارآموزی بالینی) و نیمه دوم سال ششم پزشکی (دوره کارورزی بالینی) دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۷۹-۷۸ بودند. به شیوه نمونه گیری آسان و مساوی از بین دو مقطع کارآموزی و کارورزی و با استفاده از فرمول محاسباتی حجم نمونه ۴۰۰ نفر انتخاب گردیدند.

معیارهای ورود به مطالعه عبارت بود از:

اشتغال به تحصیل فراگیرندگان در یکی از دوره های کارآموزی یا کارورزی در زمان تحقیق؛ محل کارآموزی و کارورزی در زمان تحقیق در یکی از عرصه های آموزشی زیر باشد:

الف- بخشهای بیمارستانهای آموزشی

ب- درمانگاههای سرپایی داخل بیمارستانهای آموزشی

پ- درمانگاههای سرپایی آموزشی بیرون از محیط بیمارستان

ت- بخش اورژانسهای آموزشی

کارآموزانی که انتخاب می شوند حتما" باید قبل از ورود به مطالعه در هر یک از عرصه های چهارگانه فوق حداقل یک ماه کارآموزی انجام داده و برای شرکت در مطالعه رضایت داشته باشند.

ابزار جمع آوری اطلاعات, پرسشنامه ۲۹ سؤالی بسته پاسخ بود که در شش زمینه آموزشی, بررسی و تقسیم بندی شد و توسط کارآموزان و کارورزان تکمیل گردید. روایی صوری و محتوایی (Face and content validity) مورد تأیید کارشناسان، مشاوران و اساتید قرار گرفت و پایایی آن با استفاده از test-re-test با اجرای پایلوت در بین تعدادی از دانشجویان با فاصله زمانی مناسب به میزان ۰/۸ محاسبه شد.

این پژوهش با مراجعه حضوری به درمانگاه های سرپایی بیمارستانهای آموزشی (الزهرا، کاشانی، نور و علی اصغر، فیض و چمران) و درمانگاههای آموزشی درون جامعه و بیرون از محیط بیمارستان (نواب صفوی، شهید اول، امام علی(ع)، ابن سینا و امیر حمزه) و بخشهای بستری و و احدهای اورژانس در بیمارستانهای آموزشی مذکور در طی ساعات اداری و آموزشی (خارج از زمان کشیک) صورت پذیرفته است. نمونه های واجد شرایط نسبت به پاسخ دادن پرسشنامه توجیه گردیدند و تأکید گردید که پاسخ های دقیق آنها می تواند از نظر کمی و کیفی تأثیر مثبتی در برنامه ریزیهای آموزشی داشته باشد.

پس از جمع آوری پرسشنامه های تکمیل شده (۴۰۰ مورد)، داده ها با استفاده از برنامه EPI-6 و SPSS مورد بررسی و پردازش آماری قرار گرفت.

نتایج

با توجه به تقسیم سؤالات پرسشنامه به شش زمینه عملکرد استاد، تجهیزات پزشکی، شیوه های آموزشی، تنوع و تعداد بیماران، فضای فیزیکی و امکانات رفاهی در ۴ فضای آموزشی (بخشهای بستری، اورژانس، واحدهای سرپایی داخل بیمارستان و واحدهای سرپایی درون جامعه)، نتایج به شرح زیر بود:

در مورد رضایتمندی از عملکرد اساتید, بیشترین رضایتمندی کارآموزان و کارورزان در مراکز سرپایی داخل جامعه

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2024-05-14]

(۳۳/۵ درصد) و کمترین آن در بخشهای بستری (۸/۰۵ درصد) بود.

بالاترین میزان رضایتمندی کارآموزان و کارورزان از تجهیزات و امکانات پزشکی مربوط به اورژانسها (۳۹ درصد) و پایین ترین آن (۳۰/۷۵ درصد) مربوط به درمانگاههای سرپایی داخل جامعه بود.

بالاترین میزان رضایتمندی کارآموزان و کارورزان از شیوه های آموزشی, مربوط به مراکز سرپایی داخل جامعه (۵۳/۳ درصد)، و پایین ترین آن مربوط به بیمارستان (۷/۸ درصد) بود.

بالاترین رضایتمندی کارآموزان و کارورزان از نظر تنوع و تعداد بیماران آموزشی مربوط به مراکز سرپایی داخل جامعه (۶۱/۵۵ درصد) و پایین ترین رضایتمندی مربوط به بخشهای بستری (۱۳/۷ درصد) بود.

بالاترین رضایتمندی کارآموزان و کارورزان از نظر فضای فیزیکی مربوط به بخشهای بستری (۲۴/۸ درصد) و پایین ترین رضایتمندی مربوط به اورژانسها (۲۰/۷۵ درصد) بود.

بالاترین رضایتمندی در مورد امکانات رفاهی مراکز آموزشی مربوط به بخشهای بستری و اورژانسهای آموزشی اعلام نمودند (به ترتیب ۱۸/۲ درصد و ۱۹/۲۵ درصد) و پایین ترین رضایتمندی آنان در این ارتباط, درمانگاه های سرپایی داخل جامعه بود (۵/۹۵ درصد).

بحث

با توجه به نتایج بدست آمده, بیشتر کارآموزان و کارورزان پزشکی اقبال خوبی به حضور در مراکز سرپایی نشان داده و رضایتمندی خود را از نحوه آموزش و مواجهه با بیماران در این مراکز بیان داشته اند. این امر از لحاظ محیط و شرایط کاری که در آینده محل فعالیت آنها خواهد بود و هم به لحاظ ارتباطاتی که با سایر نیروهای دخیل در امر سلامت که در این مراکز مشغول به کار هستند, حائز اهمیت می باشد. نکته مهم دیگر نوع بیمارانی می باشد که عمدتاً به این مراکز مراجعه می نمایند زیرا از نظر تنوع بیماری و شیوع در جامعه که در نتیجه کارآموز و کارورز را با شرایط بهداشتی جامعه و نوع بیماریهای شایع آشنا می سازد در صورتی که در بخشهای بیمارستانی که عمدتاً تخصصی می باشند, کارآموز و کارورز با بیماریهای اغلب مشخص شده و مزمن و احیاناً نادر جامعه مواجه می شود که در مجموع درصد کمی از بیماران جامعه می باشند که در نهایت کارشان به بیمارستان کشیده شده است (۲). هر چند شناخت این بیماریها و نحوه درمان آنها هم لازم است, ولی شرط کافی برای یک پزشک عمومی که پس از فارغ التحصیلی طبیعتاً در یک مرکز بهداشتی - درمانی که با مشکلات متنوع مراجعین مواجه می شود (۱), نیست.

مطالعه ای که نظرات کارورزان پزشکی را در مورد کیفیت آموزش سرپایی بررسی نموده, بیشترین امتیاز نحوه آموزش استاد را مربوط به درمانگاههای مراکز پزشکی جامعه نگر می داند (۳) به ویژه در گروه اطفال که این درمانگاه ها در چندین مرکز بهداشتی - درمانی و با قدمت چندین ساله و حضور مرتب اساتید می باشد (۵). از علل دیگر توجه کارورزان به آموزش در درمانگاههای سرپایی می توان از ارتباط مستقیم با بیماران، امکان انجام معاینات بیمار و بحث و تبادل نظر پیرامون شکایات وی (۴)، وجود زمینه مساعد برای تشکیل پرونده و پیگیری بیماری از طریق واحدهای مستقر در مراکز بهداشتی درمانی نام برد. در مطالعه مذکور از نظر امکانات و محیط فیزیکی, امتیاز کمتری نصیب درمانگاههای سرپایی درون جامعه شده است. امتیازات حاصل از نظر نحوه آموزشی و میزان امکانات مربوط به درمانگاه های سرپایی جامعه نگر در آن مطالعه (۳) در تحقیق حاضر نیز مورد تأیید قرار گرفت.

در مجموع, توجه بیشتر مسؤولین برنامه ریزی آموزشی را به ایجاد زمینه هایی که کارآموز و کارورز پزشکی با بیماریهای شایع جامعه مواجه سازد, می طلبد و در این راستا معاینه بیمار، تشکیل پرونده و ثبت شکایات و پیگیری بیمار، آموزش پیشگیری از بیماریها و روشهای همکاری و هماهنگی با سایر بخشهای مؤثر در ارتقاء سلامت را به صورت عینی تر و عملی تر فراهم می نماید.

بنابراین, آموزش سرپایی در اورژانس درمانگاهها به ویژه در مراکز بهداشتی - درمانی می تواند نقش به سزایی در پرورش یک پزشک عمومی مؤثر و مفید در برنامه های سلامت داشته باشد و توجه جدی و اکید مسؤولان و برنامه ریزان آموزشی و بهداشتی - درمانی را به این امر خطیر می طلبد.

با توجه به مشاهدات و تجربیات عینی نگارندگان مقاله و با تکیه بر نتایج به دست آمده در تحقیق حاضر موارد زیر پیشنهاد می گردد:

- توسعه و گسترش مراکز سرپایی آموزشی در تمامی نواحی شهرهایی که دارای دانشگاه یا دانشکده پزشکی هستند.
- پشتیبانی کمی و کیفی از مراکز سرپایی داخل جامعه و داخل بیمارستانهای آموزشی.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2024-05-14]

- توجیه کارآموزان و کارورزان قبل از شروع درمانگاههای سرپایی
- اختصاص دادن حداقل۵۰ درصد از زمان آموزش بالینی به صورت آموزش سرپایی و موارد اورژانس.
- استفاده از همکاری اساتید با تجربه در مراکز سرپایی داخل جامعه.
- تأمین امکانات و تجهیزات پزشکی برای درمانگاههای سرپایی داخل جامعه.
- هماهنگی هر چه بیشتر دانشکده پزشکی با مرکز بهداشت شهرستان و استان در راستای به وجود آوردن فضای فیزیکی مناسبِ در خور یک محیط آموزشی.
- نظارت و ارزشیابی مستمر فعالیتهای آموزشی در مراکز سرپایی داخل جامعه و بیمارستان بر طبق راهکارهای از پیش تعیین شده.
- تنظیم برنامه آموزشی و حضور کارآموزان و کارورزان پزشکی برحسب فضای فیزیکی مراکز.
- برگزاری کنفرانسهای علمی بین گروهی و بین بخشی در مراکز سرپایی حاشیه شهرها.
- روشهای پیگیری بیماران به صورت دستورالعمل خاص با هماهنگی مرکز بهداشت ابلاغ گردد.

منابع

۱. مهرمنش م. بررسی نظرات کارورزان پزشکی در ارتباط با کیفیت آموزش سرپایی درمانگاههای بیمارستانهای آموزشی بر حسب گروهای آموزشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان ، پایان نامه پزشکی حرفه ای ، اردیبهشت ۱۳۷۸.

۲. باقری لنکرانی ک. مجموعه مقالات کنگره طب سرپایی ، شیراز ۱۳۷۷: ۱۴۷-۵۴.

۳. قدیری ح، حلیمی م، توکلی م، مصطفوی ن، طاهری ص، حقیقی ذ و همکاران. بررسی توانمندی علمی و عملی کارورزان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. پایان نامه پزشکی حرفه ای. مهر ماه ۱۳۷۳.

۴. اکبری م ا. آموزش پزشکی جامعه نگر، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. سال۱۳۶۸.

۵. شمس ب. زمان صرف شده جهت آموزش در طول یک هفته توسط دانشجویان بالینی پزشکی و اساتید بالینی و نگرش دانشجویان بالینی و اساتید نسبت به آن در ۱۳۷۴. گزارش پایان طرح تحقیقاتی.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2024-05-14]